

Az Európai Szociális Charta*

Európa Tanács
Sajtó és Információs Igazgatóság
Strasbourg 1986.**

Tartalom

Bevezetés

A Charta szövege

Előszó

I. rész (célok)

II. rész (az I. részben említett jogok garantálásához végrehajtandó rendelkezések)

III. rész (A Szerződő Felek által elfogadandó vállalások)

IV. rész (A Charta alkalmazásának ellenőrzése)

V. rész (A Charta aláírása és hatályba lépése — megszorítások és korlátozások)

A Charta függeléke (megállapodások és magyarázatok)

Bevezetés

Amikor 1949-ben megszületett a döntés az Európa Tanács létrehozására, a szervezet jövőbeni tagjai határozottan elkötelezték magukat amellett, hogy vállalkozásuk céljaként fogadják el az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok elismerését. Az Emberi Jogok Európai Konvenciója — e területen — az Európa Tanácson belül elfogadott első olyan nemzetközi szerződés volt, amelyik nemcsak az alapvető szabadságok és jogok védelme biztosításának eszköze, hanem egy olyan törvénykezési mechanizmust is létrehoz, amely képes e jogok figyelembevételének garantálására; ámbár a Konvenció csak a polgári és politikai jogokat érinti.

Az Európai Szociális Charta a gazdasági és szociális jogok területén az Európai Jogok Konvenciójának a párja; 1961. október 18-án írták alá Torinóban, 1965. február 26-án lépett hatályba öt tagállam általi ratifikálás után.

A Szociális Charta — megkülönböztetés nélkül — a következő alapvető jogokat garantálja:

- a munkához való jogot,
- az igazságos munkafeltételekhez való jogot,
- a biztonságos és egészséges munkakörülményekhez való jogot,
- a tisztességes munkadíjazáshoz való jogot,
- a szervezkedéshez való jogot,

* A szociális Charta kiegészítése most is folyik. E számunkban az 1961-es változatot közöljük az Európa Tanács 1986-os bevezetőjével. Az újabb kiegészítéseket folyamatosan közölni fogjuk.

** Magyarországon megjelent a *Gazdaság és társadalom* 1990. 4. számában. A dokumentum egésze, vagy egy része újra kinyomtatható azzal a feltétellel, hogy utalás történik annak eredetére, és egy példányt eljuttatnak az Európa Tanács Sajtó- és Információs Igazgatóságára.

- a kollektív alkuhoz való jogot (beleértve a sztrájkhoz való jogot is),
- a gyermekek és a fiatalok védelemhez való jogát,
- a szakmai pályaválasztáshoz való jogot,
- a szakmai képzéshez való jogot,
- az egészség védelmének jogát,
- a szociális biztonsághoz való jogot,
- a szociális és orvosi segítségnyújtáshoz való jogot,
- a szociális jóléti szolgáltatásokból történő részesedés jogát,
- a fizikailag vagy mentálisan rokkant személyek jogát a szakmai képzésre, rehabilitációra és a szociális ellátásra,
- a családok szociális, jogi és gazdasági védelemre való jogát,
- az anyák és gyermekek jogát a szociális és gazdasági védelemre,
- a többi Szerződő Fél területén történő hasznos foglalkozás elkezdetésének jogát,
- a bevándorló munkások és családjuk védelemre és segítségre való jogát.

Köztudott, hogy az Európa Tanács legtöbb tagállamának szociális szintje kellően magas ahhoz, hogy a Charta által proklamált jogokat saját területükön már most is nagymértékben figyelembe vegyék. Mindamellet az érvényben lévő rendszerek eltérősége, a polgári jogot illetve a közjogot alkalmazó országok gyakorlatának összeegyeztetése, vagy a magas fokon iparosodott országok és a kevésbé iparosodott országok különbözősége arra kényszerítette a Charta szerzőit, hogy egy kezdeti időszakban biztosítsák annak lehetőségét, hogy a Szerződő Felek ne legyenek kötelesek elfogadni a Charta összes rendelkezését, csupán annak egy részét, beleértve ebbe az ún. „kötelező mag”-nak tekintett 7 cikkely közül legalább ötöt.

Az Emberi Jogok Európai Konvenciójához hasonlóan a Charta egy nemzetközi rendszert állít fel a Szerződő Felek általi alkalmazás ellenőrzésére. De alapul véve egyrészt a polgári és politikai jogok, másrészt a gazdasági és szociális jogok eltérő jellegét, ez a rendszer természeténél fogva nem jogi természetű. Ezt a feladatot négy európai felügyelő szervre bízta rá, és azokra a kétévenkénti jelentésekre alapozza, amelyeket a Szerződő Felek kormányai az Európa Tanács elé terjesztenek. Az ellenőrző rendszerben egy nem jelentéktelen külön rész van fenntartva a munkavállalói és munkáltatói szervezeteknek. Ez a rendszer már néhány éve funkcionál, és már jelentős előrelépéseket eredményezett az érintett országok jogalkotásában, rendelkezéseiben és gyakorlatában.

Ezek a bizonyíthatóan pozitív eredmények arra a reményre jogosítanak fel, hogy az Európai Szociális Charta, az általa megtestesített dinamizmus révén a jövőben hozzájárul az európai szociális védelem szintjének növekedéséhez.

Európai Szociális Charta

Az ezidáig aláíró kormányok, az Európa Tanács tagjaként, figyelembe véve, hogy az Európa Tanács célja a tagországai közötti nagyobb egység elérése, attól vezérelve, hogy a közös örökségük eszméit és alapelveit megvédjék és megvalósítsák, és elősegítsék gazdasági és szo-

ciális fejlődésüket, különösen az emberi jogok és az alapvető szabadságok fenntartását és további realizálását tekintve;

Figyelembe véve, hogy az 1950. november 4-én Rómában aláírt Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelmét Szolgáló Európai Konvencióban és az azt követően 1952. március 20-án Párizsban aláírt Jegyzőkönyvben az Európa Tanács tagországai megállapodtak abban, hogy lakosainak biztosítják az ezen dokumentumokban részletezett polgári és politikai jogokat és szabadságokat;

Figyelembe véve, hogy a szociális jogok élvezetét fajra, bőrszínre, nemre, vallásra, politikai nézetre, nemzeti hovatartozásra vagy szociális származásra való tekintet nélkül biztosítani kell;

Elszánva arra, hogy a megfelelő intézmények és akciók révén közösen minden erőfeszítést megtesznek az életszínvonal növelésére és támogatják mind a városi, mind a vidéki lakosság szociális jólétét,

Az alábbiak szerint állapodtak meg:

I. rész

A Szerződő Felek politikájuk céljaként fogadják el, hogy minden lehetséges — mind nemzeti, mind nemzetközi — eszközzel azon lesznek, hogy olyan feltételek jöjjenek létre, amelyek révén az alábbi jogok és alapelvek hatékonyan megvalósulhatnak:

1) Mindenkinek legyen meg a lehetősége megélhetését szabadon választott foglalkozás révén biztosítani.

2) Minden dolgozónak joga van az igazságos munkafeltételekhez.

3) Minden dolgozónak joga van a biztonságos és egészséges munkakörülményekhez.

4) Minden dolgozónak joga van a maga és családja számára megfelelő életszínvonalat biztosító tisztességes díjazásra.

5) Minden dolgozónak és munkaadónak joga van gazdasági és szociális érdekei védelmében a nemzeti vagy nemzetközi egyesülés szabadságára.

6) Minden dolgozónak és munkaadónak joga van a kollektív alkura.

7) A gyermekeknek és fiataloknak az őket veszélyeztető fizikai és morális veszélyekkel szemben speciális védelemre van joguk.

8) A dolgozó nőknek — anyaság esetén — és a többi dolgozó nőnek a megfelelő esetben munkájuk során joguk van a speciális védelemre.

9) Mindenkinek joga van a pályaválasztás megfelelő lehetőségeire, arra való tekintettel, hogy az elősegítse a személyes adottságoknak és érdeklődésnek megfelelő szakma kiválasztását.

10. Mindenkinek joga van a megfelelő szakmai képzésre.

11. Mindenkinek joga van a lehető legmagasabb egészségügyi színvonal elérését lehetővé tevő minden intézkedésben részesülni.

12) Minden dolgozónak és azok családtagjainak joga van a szociális biztonsághoz.

13) Mindenkinek, aki nem rendelkezik megfelelő erőforrásokkal, joga van a szociális és orvosi segítségnyújtásra.

14) Mindenkinek joga van részesülni a szociális jóléti szolgáltatásokból.

15) A rokkant személyeknek a rokkantság eredetére és természetére való tekintet nélkül joguk van a szakmai képzésre, a rehabilitációra és ellátásra.

16) A családnak — mint a társadalom alapvető egységének — joga van a megfelelő szociális, jogi és gazdasági védelemre a teljeskörű fejlődésének biztosításához.

17) Az anyáknak és gyermekeknek — tekintet nélkül a családi állapotról és a családi kapcsolatra — joguk van a megfelelő szociális és gazdasági védelemre.

18) A Szerződő Felek bármelyike állampolgárainak, a nyomós gazdasági és szociális okokon alapuló korlátozásoknak alárendelten, joguk van bármelyik másik fél területén, annak állampolgáiraival az egyenlőség alapján vállalkozásba fogni.

19) Azon bevándorló munkásoknak, akik az egyik Szerződő Fél állampolgárai és ezek családjainak joguk van bármely más Szerződő Fél területén a védelemre és segítségnyújtásra.

II. rész

A Szerződő Felek, a III. részben leírtaknak megfelelően vállalják, hogy magukra nézve kötelezőnek tekintik a következő cikkelyben és paragrafusokban lefektetetteket:

1. cikkely

A munkához való jog

A munkához való jog hatékony gyakorlatának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) a teljes foglalkoztatás elérésére tekintettel elsődleges céljaik és felelősségeik egyikeként fogadják el a foglalkoztatás lehető legmagasabb és legszilárdabb szintjének elérését és fenntartását;
- 2) hatékonyan védik a dolgozó azon jogát, hogy szabadon választott foglalkozás alapján biztosíthassa megélhetését;
- 3) minden dolgozó által szabadon elérhető foglalkoztatási szolgáltatásokat alapít és tart fenn;
- 4) megfelelő szakmai pályaválasztást, képzést és rehabilitációt biztosít és támogat.

2. cikkely

Az igazságos munkafeltételekhez való jog

Az igazságos munkafeltételekhez való jog hatékony gyakorlatának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) ésszerű napi és heti munkaórát biztosítanak, folyamatosan olyan mértékben csökkentve a munkahetet, amelyet a termelékenység növekedése és az egyéb kapcsolódó tényezők lehetővé tesznek;
- 2) biztosítják a törvényes ünnepnapokra járó díjazást;
- 3) legalább évi kéthetes fizetett szabadságot biztosítanak;
- 4) előírás szerint további fizetett szabadságot vagy csökkentett munkaidőt biztosítanak a veszélyes vagy egészségtelen munkát végzőknek;
- 5) heti pihenőidőt biztosítanak, amely amennyire csak lehetséges egybeesik az adott országban vagy régióban hagyományosan vagy a szokások alapján pihenőnapként számontartott napokkal.

3. cikkely

A biztonságos és egészséges munkafeltételekhez való jog

A biztonságos és egészséges munkafeltételekhez való jog hatékony gyakorlásának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) biztonsági és egészségügyi rendelkezéseket adnak ki;
- 2) biztosítják ezen rendelkezések ellenőrző intézkedésekkel történő megerősítését;
- 3) az ipari biztonság és egészségügy fejlesztését szolgáló intézkedésekről megfelelő módon konzultációt folytatnak a munkaadói és a munkavállalói szervezetekkel.

4. cikkely

A tisztességes díjazáshoz való jog →

A tisztességes díjazáshoz való jog hatékony gyakorlásának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) elismerik a dolgozók azon jogát, hogy olyan díjazásban részesüljenek, amely mind a dolgozóknak, mind pedig családjuknak megfelelő életszínvonalat biztosít;
- 2) elismerik a dolgozók jogát arra, hogy a túlmunkáért, egyes sajtós esetek kivételével, megnövelt mértékű díjazásban részesüljenek;
- 3) elismerik a férfi és női dolgozók egyenlő értékű munkáért egyenlő díjazásra való jogát;
- 4) elismerik minden dolgozó jogát egy ésszerű felmondási időre;
- 5) a fizetésből csak olyan levonásokat eszközölnek, amelyek megfelelnek az országos törvények vagy rendelkezések vagy a kollektív szerződések vagy bírói ítéletek által előírt feltételeknek és mértékeknek.

Ezen jogok gyakorlása a szabadon létrehozott kollektív szerződések, a törvényes bérreggítő mechanizmusok, vagy a nemzeti feltételeknek megfelelő egyéb eszközöknek a révén érendők el.

5. cikkely

A szervezkedés joga

A dolgozók és a munkaadók azon szabadságának biztosítására és támogatására tekintettel, hogy gazdasági és szociális érdekeik védelmében helyi, országos vagy nemzetközi szervezeteket hozhatnak létre és csatlakozhatnak ezen szervezetekhez, a Szerződő Felek vállalják, hogy a nemzeti törvények sem önmagukban, sem alkalmazásuk révén nem csorbitják ezt a szabadságot. Az ezen cikkelyben biztosított garanciák politikai alkalmazásának mértékét a nemzeti törvények vagy rendelkezések határozzák majd meg. Ezen garanciáknak a fegyveres erőknél szolgálatot teljesítők esetén történő alkalmazásának irányító elveit és azon mértékeket, amelyeken belül az e kategóriához tartozó személyeknél a garanciákat biztosítják, ugyancsak országos törvények vagy rendelkezések határozzák meg.

6. cikkely

A kollektív alkuhoz való jog

A kollektív alkuhoz való jog hatékony gyakorlásának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) támogatják a dolgozók és a munkaadók közötti közös konzultációt;
- 2) ahol szükséges és megfelelő, ott támogatják a munkaadók vagy munkaadói szervezetek és a dolgozói szervezetek közötti önkéntes tárgyalási mechanizmusokat az alkalmazási feltételek és körülmé-

nyek kollektív szerződésbeli eszközök általi szabályozása tekintetében;

3) támogatják a munkaügyi viták rendezését szolgáló megfelelő érdekegyeztetési és önkéntes döntési mechanizmusok létrehozását és felhasználását és elismerik a:

4) dolgozók és munkások jogát az érdekkonfliktusok esetén történő kollektív cselekvésre, beleértve a sztrájkhoz való jogot is, azon kötelezettségek függvényében, amelyek a korábban életbe lépett kollektív szerződésekből eredhetnek.

7. cikkely

A gyermekek és fiatalok védelméhez való joga

A gyermekek és fiatalok védelméhez való jogára tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

1) biztosítják azt, hogy a munkára történő alkalmazáshoz szükséges minimális életkor 15 év legyen, olyan kivételekkel, amikor a gyermek alkalmazása az egészségére, szellemére vagy oktatására veszélytelen könnyű munkára történik;

2) biztosítják, hogy a munkára történő alkalmazás magasabb minimális életkorra kerül megállapításra a veszélyesnek vagy egészségtelennek tartott foglalkozások esetében;

3) biztosítják, hogy azon személyek, akik még a kötelező oktatás alanyai, nem kerülnek alkalmazásra olyan munkában, amely megfosztaná oktatásuk teljes körű hasznosításától;

4) biztosítják, hogy a 16 évnél fiatalabb személyek munkaidejét fejlődésük szükségleteinek megfelelően korlátozzák, különös tekintettel szakmai képzésük szükségességére;

5) elismerik a fiatal dolgozók és tanulók jogát a tisztességes bérre vagy egyéb megfelelő juttatásra;

6) biztosítják, hogy a fiatalok rendes munkaidő alatti szakmai képzésben a munkaadó egyetértésével eltöltött ideje a munkanap részeként lesz kezelve;

7) biztosítják, hogy a 18 éven aluli dolgozók nem kevesebb mint 3 hét fizetett szabadságra lesznek jogosultak;

8) biztosítják, hogy a 18 éven aluli személyeket nem alkalmazzák éjszakai munkára, kivéve a nemzeti törvények vagy rendelkezések által engedélyezett egyes foglalkozásokat;

9) biztosítják, hogy a 18 éven aluli dolgozók, a nemzeti törvények és rendelkezések által előírt foglalkozásoknál rendszeres orvosi felülvizsgálatban vesznek részt;

10) speciális védelmet biztosítanak azon fizikai és morális veszélyekkel szemben, amelyeknek a gyerekek és a fiatalok ki vannak téve és különösen azokkal szemben, amelyek közvetlenül vagy közvetve a munkájukból erednek.

8. cikkely

A dolgozó nők védelemre való joga

A dolgozó nők védelemre való jogának hatékony gyakorlása biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

1) akár fizetett szabadság, akár megfelelő társadalombiztosítási ellátás vagy közalapokból származó ellátás révén biztosítják, hogy a

nők a gyermek születése előtt és után legalább 12 hét szabadságot kapjanak;

2) jogtalannak tekintik, ha a munkaadó az anyasági szabadság idején alkalmaz felmondást, vagy olyan időpontra mond fel, amikor e felmondás az ilyen jellegű távollét alatt lépne érvénybe;

3) biztosítják, hogy azok az anyák, akik maguk látják el gyermeküket, e célra időkedvezményt kapjanak;

4) a., szabályozzák a dolgozó nők alkalmazását az iparban történő éjszakai foglalkozásoknál;

b., megtiltják női dolgozók alkalmazását a föld alatti bányászatban és minden más olyan munkánál, ahol veszélyességi, egészségi vagy megterhelési okok azt indokolják.

9. cikkely

A pályaválasztáshoz való jog

A pályaválasztáshoz való jog hatékony gyakorlása biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy ahol szükséges, ott biztosítják vagy támogatják azt a szolgáltatást, amelyik mindenkinek segítséget nyújt, beleértve a hátrányos helyzetűeket is, a pályaválasztással és a szakmai előrelépéssel kapcsolatos gondjaik megoldásában, kötelezően figyelembe véve az egyéni sajátosságokat és azok viszonyát a foglalkoztatási lehetőségekhez. Ezt a segítségnyújtást ingyenesen kell elérhetővé tenni, mind a fiataloknak, beleértve az iskolás gyermekeket is, mind a felnőtteknek.

10. cikkely

A szakmai képzéshez való jog

A szakmai képzéshez való jog biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

1) kizárólag az egyén adottságaira építve, a munkaadói és munkavállalói szervezetekkel konzultálva, szükség szerint biztosítják vagy támogatják minden személy technikai és szakmai képzését, beleértve a hátrányos helyzetűeket is, és biztosítják a magasabb technikai vagy egyetemi képzéshez való hozzájutás lehetőségét;

2) biztosítják vagy támogatják az ipari tanulói rendszert és az egyéb olyan szervezett intézkedéseket, amelyek a fiatal fiúk és lányok képzését szolgálják a különböző foglalkozások esetében;

3) szükség szerint biztosítják vagy támogatják:

a., a felnőtt dolgozók részére a megfelelő és könnyen elérhető képzési lehetőségeket;

b., a technológiai fejlődés vagy az új foglalkoztatási irányok által szükségessé vált, a felnőtt dolgozók átképzését szolgáló speciális lehetőségeket;

4) olyan megfelelő intézkedésekkel bátorítják a biztosított lehetőségek teljes körű hasznosítását, mint például:

a., bármely részvételi díj csökkentése vagy elengedése;

b., a megfelelő esetekben pénzügyi segítség nyújtása;

c., a foglalkoztatás során a munkaadó kívánságára történő, a dolgozó kiegészítő képzésben való részvételi idejének a rendes munkaidőre történő beszámítása;

d., megfelelő ellenőrzés révén, a munkaadói és a dolgozói szervezetekkel konzultálva, a fiatal dolgozóknak nyújtott ipari tanulói és

egyéb képzési lehetőségek hatékonyságának és általában a fiatal dolgozók megfelelő védelmének biztosítása.

11. cikkely

Az egészség védelemhez való jog

Az egészség védelemhez való jog hatékony gyakorlásának biztosítására való tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy akár közvetlenül, akár köz- vagy magánszervezetekkel együttműködve megfelelő intézkedéseket tesznek, többek között:

- 1) amennyire csak lehetséges, felszámolják a rossz egészségi állapot okait;
- 2) tanácsadói és oktatási lehetőségeket biztosítanak az egészségvédelemre és az egészségügyi kérdésekben történő egyéni felelősség növelésére;
- 3) amilyen mértékben csak lehetséges, megelőzik a járványos, fertőző és egyéb betegségeket.

12. cikkely

A szociális biztonsághoz való jog

A szociális biztonsághoz való jog hatékony gyakorlásának biztosítására való tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) létrehozzák vagy fenntartják a szociális biztonság rendszerét;
- 2) kielégítő szinten tartják fenn a szociális biztonság rendszerét, legalább annak a mértéknek megfelelően, mint amilyen a Szociális Biztonság Minimális Szabványaira vonatkozó Nemzetközi Munkaügyi Konvenció (No 102) ratifikációjához megkövetelnek;
- 3) törekednek a szociális biztonsági rendszer folyamatosan magasabb szintre történő emelésére;
- 4) a megfelelő két- és többoldalú egyezmények megkötésével, vagy egyéb eszközök révén, és az ezen szerződésekben lefektetett feltételek alapján lépéseket tesznek annak biztosítására, hogy:
 - a) a szociális biztonságot érintő jogok vonatkozásában a saját állampolgáraikkal egyenlő bánásmódot biztosítsanak a többi Szerződő Fél állampolgárainak, beleértve a társadalombiztosítási rendelkezésekből eredő előnyök megtartását is, bármilyen mozgást is végezzen a biztosított személy a Szerződő Felek területei között;
 - b) biztosítsák, fenntartsák és folytassák a szociális biztonságra vonatkozó jogokat olyan módon is, hogy elismerik az egyes Szerződő Felek rendelkezéseinek megfelelően létrejött biztosítás vagy munkaviszony beszámítását is.

13. cikkely

A szociális és orvosi segítségre való jog

A szociális és orvosi segítségre való jog gyakorlásának hatékony biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) biztosítják, hogy bármely személy, aki nem rendelkezik megfelelő erőforrásokkal és aki nem (képes biztosítani ezeket az erőforrásokat sem saját erőfeszítése) révén, sem egyéb forrásokból, különösen pedig nem a társadalombiztosítási rendszer segítségével, annak megfelelő segítségnyújtásban legyen része és betegsége esetén az e helyetnek megfelelő ellátást kapjon;

- 2) biztosítják, hogy azok a személyek, akik ilyen segítségnyújtásban részesülnek, ezen okból kifolyólag nem veszíthetnek politikai vagy szociális jogaikból;
- 3) biztosítják, hogy a megfelelő köz- vagy magánszolgáltatások révén mindenki olyan tanácsot és személyes segítséget kap, amilyenre a saját vagy családja nélkülözésének megelőzéséhez, megszüntetéséhez vagy enyhítéséhez szüksége van;
- 4) az ezen cikkely 1, 2 és 3-as paragrafusában hivatkozott rendelkezéseket egyenlően alkalmazzák a saját és a törvényesen az ő területén tartózkodó, a többi Szerződő Fél állampolgárai esetében, az 1953. december 11-én Párizsban aláírt, a Szociális és Orvosi Segítségnyújtásról szóló Európai Konvenció kötelezettségeinek megfelelően.

14. cikkely

A szociális és jóléti szolgáltatásokból eredő előnyökkel való részesedés joga

A szociális jóléti szolgáltatásokból eredő előnyökből való részesedés joga hatékony megvalósulásának biztosítására való tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) támogatják vagy biztosítják a szolgáltatásokat, amelyek a szociális munka módszereinek felhasználásával hozzájárulnak mind az egyének, mind a közösségi csoportok jólétéhez és fejlődéséhez, és a szociális környezetükhöz történő igazolásukhoz;
- 2) ösztönzik az egyének és az önkéntes vagy egyéb szervezetek részvételét ezen szolgáltatások létrehozásában és fenntartásában.

15. cikkely

A fizikailag vagy szellemileg rokkant személyek joga a szakmai képzésre, rehabilitációra és szociális ellátásra

A fizikailag vagy szellemileg rokkant személyek szakmai képzésre, rehabilitációra és szociális ellátásra való joga hatékony megvalósulásának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) megfelelő intézkedéseket tesznek a képzési lehetőségek biztosítására, ahol szükséges ott beleértve a köz- vagy magánjellegű speciális intézményeket is;
- 2) olyan megfelelő intézkedéseket tesznek a rokkant személyek munkába helyezésére, mint például speciális munkakereső szolgáltatások létrehozása, lehetőségek teremtése a védett foglalkoztatásra vagy intézkedések hozatala arra, hogy a munkaadók ösztönözve legyenek rokkant személyek alkalmazására.

16. cikkely

A család joga a szociális, jogi és gazdasági védelemre

A család, mint a társadalom alapvető egysége teljes körű fejlődéséhez szükséges feltételek biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy olyan intézkedésekkel támogatják a családi élet gazdasági, jogi és szociális védelmét, mint például a családi vagy szociális juttatások módjai, pénzügyi intézkedések, a családi otthonra vonatkozó rendelkezések, a házasságra lépőknek történő juttatások és egyéb megfelelő intézkedések.

17. cikkely

Az anyák és gyermekek joga a szociális és gazdasági védelemre

Az anyák és gyermekek szociális és gazdasági védelemre való joga hatékony megvalósulásának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják az e célt szolgáló megfelelő és szükséges intézkedések megvalósítását, beleértve a megfelelő intézmények és szolgáltatások létrehozását vagy fenntartását is.

18. cikkely

A többi Szerződő Fél területén történő hasznos foglalkozás folytatásának joga.

A bármely más Szerződő Fél területén történő hasznos foglalkozás folytatásának joga hatékony megvalósulásának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) az érvényben lévő rendelkezéseket liberális szellemben alkalmazzák;
- 2) a meglévő formalitásokat egyszerűsítik, és csökkentik vagy megszüntetik a külföldi munkások vagy az ő munkaadóik által fizetendő kényszer illeteket vagy egyéb díjakat;
- 3) egyénileg vagy kollektívan liberalizálják a külföldi munkások alkalmazását szabályozó rendelkezéseket;

és elismerik:

- 4) saját állampolgáraik jogát az ország elhagyására abból a célból, hogy azok a többi Szerződő Fél területén hasznos foglalkozásba kezdjenek.

19. cikkely

A bevándorló munkások és családjaik joga a védelemre és a segítségnyújtásra

A bevándorló munkások és családjaik bármely másik Szerződő Fél területén történő védelemre és segítségnyújtásra való joga hatékony megvalósulásának biztosítására tekintettel a Szerződő Felek vállalják, hogy:

- 1) olyan megfelelő és ingyenes szolgáltatásokat tartanak fenn, vagy bizonyosodnak meg azok létezéséről, amelyek a dolgozókat segítik, különös tekintettel a pontos információk megszerzésében, és minden szükséges lépést megtesznek, beleértve az országos törvényeket és rendelkezéseket is, a ki- és bevándorlással kapcsolatos félrevezető propagandával szemben;
- 2) saját hatáskörben megfelelő intézkedéseket fogadnak el ezen munkások és családjaik útrakelésének, utazásának és fogadásának elősegítésére és saját hatáskörben biztosítják az utazás során a megfelelő egészségügyi, orvosi és jó higiéniai feltételeket;
- 3) ahol szükséges, támogatják a ki- és bevándorlási országokon belüli, köz- vagy magán szociális szolgálatok együttműködését;
- 4) olyan mértékben, ahogyan azt a törvények vagy rendelkezések szabályozzák vagy amilyen mértékben azok az adminisztratív hatóságok ellenőrzésének tárgyai, a jogosan a területükön tartózkodó ezen munkásoknak a saját állampolgáraik lehetőségeinél nem kevesebbet biztosítanak az alábbi ügyekben:
 - a) a díjazási és egyéb alkalmazási és munkafeltétel;

- b) szakszervezeti tagság és a kollektív alku előnyeinek élvezete;
- c) szállás
- 5) a saját állampolgáraikra érvényesnél nem kedvezőtlenebb elbánást biztosítanak a területükön jogosan tartózkodó ezen dolgozóknál a foglalkoztatási adók, díjak és fizetendő hozzájárulások vonatkozásában;
- 6) amilyen mértékben csak lehetséges, elősegítik a letelepedésre engedélyt kapott dolgozó családjának újraegyesítését;
- 7) az ezen cikkelyben hivatkozott ügyekkel kapcsolatos jogi eljárások vonatkozásában biztosítják, hogy azon dolgozók, akik jogosan tartózkodnak az adott ország területén, a saját állampolgáraiknál alkalmazottnál nem kedvezőtlenebb elbánásban részesülnek;
- 8) biztosítják, hogy azon dolgozók, akik jogosan tartózkodnak az adott ország területén, nem kerülnek kiutasításra, feltéve, hogy nem veszélyeztetik a nemzetbiztonságot és nem sértik meg a közérdeket és közmorált;
- 9) a törvényes keretek között lehetővé teszik ezen munkások kérésének és megtakarításainak az ő kívánságuk szerinti részének átutalását;
- 10) az e cikkelyben biztosított védelmet és segítségnyújtást kiterjesztik, olyan mértékig, ahogy ezek az intézkedések alkalmazhatók az ún. ön-alkalmazó bevándorlókra is.

III. rész

20. cikkely

Vállalások

1) Minden Szerződő Fél vállalja, hogy:

a) a Charta I. részét azon célok deklarációjának tekinti, amelyek elérésére minden megfelelő eszközzel törekedni fog, ahogy az az I. rész bevezető paragrafusában megállapításra került;

b) a Charta II. része alábbi cikkelyei közül legalább ötöt kötelezőnek tekint magára nézve 1., 5., 6., 12., 13., 16. és 19. cikkelyek

c) az előző alparagrafusban kiválasztott cikkelyeken felül a Charta II. része számozott paragrafusai és cikkelyei közül olyan számút tekint magára nézve kötelezőnek, amennyit csak kiválaszt, de kötelezőnek tekintett számozott paragrafusok és cikkelyek teljes száma nem lehet kevesebb a cikkelyek esetében 10-nél, a számozott paragrafusok esetében 45-nél.

2) Az ezen cikkely 1. paragrafusa b és c alparagrafusának megfelelően kiválasztott cikkelyekről és paragrafusokról az Európa Tanács Főtitkárát akkor kell értesíteni, amikor az adott Szerződő Fél a ratifikációs vagy megerősítő okiratot letétbe helyezi.

3) Bármely Szerződő Fél, egy későbbi időpontban a főtitkárhoz intézett jegyzék révén kijelentheti, hogy a Charta II. részének olyan cikkelyét és számozott paragrafusát is kötelezőnek tekinti magára nézve, amelyet az ezen cikkely 1. paragrafusa alapján még nem fogadott el. Ezek a vállalások ezt követően a ratifikáció vagy jóváhagyás szerves részeként kerülnek kezelésre és a jegyzék dátumától számított 30. nap elteltével azzal egyenlő hatállyal bírnak.

4) A főtitkár az összes aláíró kormányt és a Nemzetközi Munkaügyi

Szervezet főigazgatóját értesíti a Charta ezen részével kapcsolatban beérkezett összes értesítésről.

5) Minden Szerződő Fél a nemzeti adottságoknak megfelelő munkaügyi ellenőrzési rendszert tart fenn.

IV. rész

21. cikkely

Az elfogadott rendelkezésekre vonatkozó jelentések

A Szerződő Felek a Charta II. része általuk elfogadott rendelkezései alkalmazására vonatkozóan, a Miniszteri Bizottság által meghatározott formában kétévenként jelentést kell küldjenek az Európa Tanács főtitkárának.

22. cikkely

Az elfogadásra nem került rendelkezésekre vonatkozó jelentések

A Szerződő Felek a Charta II. része azon rendelkezéseire vonatkozó jelentését, amely rendelkezéseket a ratifikáció vagy jóváhagyás idején vagy azt követően jegyzék formájában nem fogadtak el, a miniszteri bizottság által kért időközönként megküldi a főtitkárnak. A miniszteri bizottság időről időre meghatározza, hogy mely rendelkezésekről és milyen formában kell a jelentéseket biztosítani.

23. cikkely

A másolatok megküldése

1) Minden Szerződő Fél a 21. és 22. cikkelyben hivatkozott jelentései példányait megküldi azon országos szervezeteinek, amelyek a 27. paragrafus 2. bekezdése szerint a Kormányzati Szociális Bizottság Albizottsága ülésein történő részvételre meghívandó nemzetközi munkaügyi és szakszervezeti szervezetek tagjai.

2) a Szerződő Felek — felkérésük esetén — a főtitkár felé továbbítják az ezen nemzetközi szervezetektől kapott, a jelzett jelentésekről szóló bármilyen véleményt.

24. cikkely

A jelentések vizsgálata

A 21. és 22. cikkelyeknek megfelelően a főtitkárnak küldött jelentések egy szakértői bizottság által megvizsgálásra kerülnek, amely bizottság elé kerül minden, a 23. cikkely 2. bekezdésének megfelelően a főtitkárnak betervezett vélemény is.

25. cikkely

A szakértői bizottság

1) A szakértői bizottság a miniszteri Bizottság által egy független, a nemzetközi szociális kérdésekben magas megbecsülésű és elismert szaktekintélyű, a Szerződő Felek részéről jelölt szakértői listáról kinevezett nem több mint 7 tagból áll.

2) A bizottság tagjai 6 éves periódusra kerülnek kinevezésre. Újra is jelölhetőek. Mindamellet az először jelölt tagok közül két tag hivatali ideje negyedik év végén lejár.

3) A miniszteri bizottság azon tagokat, akiknek a hivatali ideje a

négy év kezdeti periódusa végén jár le, közvetlenül az első kinevezést követően sorshúzással választja ki.

4) A szakértői bizottság azon tagja, akit olyan tag helyére jelöltek, akinek hivatali ideje még nem járt le, addig marad hivatalában, amíg elődje megbízatása tartott volna.

26. cikkely

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet részvétele

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet felkéri arra, jelöljön képviselőt a szakértői bizottság vitáiban, konzultációs minőségben történő részvételre.

27. cikkely

A Kormányzati Szociális Bizottság Albizottsága

1) A Szerződő Felek jelentései és a szakértői bizottság következtései megvitatására az Európa Tanács Kormányzati Szociális Bizottsága Albizottsága elé kerülnek.

2) Az albizottság minden Szerződő Fél egy képviselőjéből áll. Az albizottság nem több mint két nemzetközi munkaadói és nem több mint két nemzetközi szakszervezeti szervezetet kér fel képviselő kijelölésére az ülésein történő, konzultációs minőségű, megfigyelőként való részvételre.

Ezen felül konzultációt folytathat az Európa Tanáccsal konzultatív státuszban lévő nemzetközi nem-kormányzati szervezetek nem több mint két képviselőjével azon kérdések vonatkozásában, amelyekkel a szervezet kiemelten foglalkozik, mint például a szociális jólét és a család gazdasági és szociális védelme.

3) Az albizottság a miniszteri bizottság elé terjeszti azt a jelentést, amely következtetéseit tartalmazza és mellékeli a szakértői bizottság jelentését.

28. cikkely

Konzultatív közgyűlés

Az Európa Tanács főtitkára a konzultatív közgyűlés elé terjeszti a szakértői bizottság következtetéseit. A konzultatív közgyűlés a következtetésekről alkotott véleményét a miniszteri bizottsághoz továbbítja.

29. cikkely

A miniszteri bizottság

A bizottsági tagságra jogosult tagok kétharmados többségével a miniszteri bizottság, az albizottság jelentése alapján és a konzultatív közgyűléssel történt eszmecserét követően minden Szerződő Fél felé bármilyen szükséges ajánlást tehet.

V. rész

30. cikkely

Háború vagy szükségállapot idején történő korlátozások

1) A nemzet életét fenyegető háború vagy egyéb szükségállapot időszakában bármely Szerződő Fél intézkedéseket tehet a Charta kötelezettségei alóli mentesülésre, szigorúan olyan mértékben, amelyet

a helyzet szükségletei megkívánják, feltéve, hogy ezen intézkedések összhangban vannak az egyéb nemzetközi jogi kötelezettségeivel.

2) Bármely Szerződő Fél, amely igénybe vette a korlátozás jogát, ésszerű időn belül köteles teljeskörűen informálni az Európa Tanács főtitkárát a megtett intézkedésekről és azok okairól. Hasonlóan informálnia kell a főtitkárt, amikor ezen intézkedések hatályukat veszítik és az elfogadott Charta rendelkezései ismét teljeskörűen végrehajtásra kerülnek.

3) A főtitkár az ezen cikkely 2. paragrafusával kapcsolatos beérkezett összes értesítésről informálja a többi Szerződő Felet és a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal főigazgatóját.

31. cikkely

1) Az I. részben leírt jogok és alapelvek hatékony megvalósulásának esetén és a II. részben biztosított gyakorlati alkalmazásuk során semmiféle olyan korlátozásnak nem vethetők alá, amelyek e részben egyébként nem kerültek leírásra, kivéve a törvény által előírt olyan eseteket, amelyek egy demokratikus társadalomban a többiek jogainak és szabadságainak, vagy a közérdek, nemzetbiztonság, közegészségügy vagy közénkölcs védelmében szükségesek.

2) Az e Chartában a lefektetett jogok és kötelezettségek vonatkozásában megengedett korlátozások a rendeltetésüktől eltérően semmilyen más célra nem alkalmazhatóak.

32. cikkely

A Charta viszonya a belső joggal vagy a nemzetközi egyezményekkel
E Charta rendelkezései nem befolyásolhatják a már hatályban lévő, vagy várhatóan hatályba lépő olyan belső jogi vagy bármely két-, vagy többoldalú szerződés, konvenció vagy megállapodás általi rendelkezéseket, amelyek révén a védett személyek kedvezőbb elbírálásban részesülhetnek.

33. cikkely

A kollektív megállapodások végrehajtása

1) Azokban a tagországokban, ahol ezen Charta II. része 2. cikkelye 1., 2., 3., 4., 5. paragrafusa, 10. cikkelye 1., 2., 3., 4. paragrafusa rendszerint a munkaadók vagy a munkaadók szervezetei és a dolgozói szervezetek közötti ügy, vagy általában nem törvény útján rendezett, ott ezen paragrafusok vállalásai adottak lehetnek, és azok teljesítése hatékonynak tekinthető, amennyiben rendelkezéseik ezen más célú megállapodások részeként az érdekelt dolgozók nagy többsége számára alkalmazásra kerülnek.

2) Azokban a tagországokban, ahol ezek a rendelkezések rendszerint törvénykezési kérdések, ott az érintett vállalások adottnak vehetőek, és azok teljesítése hatékonynak tekinthető, ha a rendelkezések törvény szerint alkalmazásra kerülnek az érdekelt dolgozók többsége számára.

34. cikkely

Területi hatály

1) E Chartát az egyes Szerződő Felek az anyaországi területeikre alkalmazzák. Minden aláíró kormány az aláírás vagy a ratifikációs

vagy a jóváhagyási okirat letétbe helyezésekor, az Európa Tanács főtitkárához intézett nyilatkozatban meghatározhatja, hogy a szerződés tekintetében mely terület tekintendő anyaországnak.

2) Bármely Szerződő Fél ezen Charta ratifikálása vagy jóváhagyása idején vagy azt követően bármikor az Európa Tanács főtitkárához intézett jegyzékben deklarálhatja, hogy a Charta egészben vagy részben kiterjesztésre kerül egy, az említett deklarációban meghatározott olyan nem anyaországi területre vagy területekre is, amelyek nemzetközi kapcsolataiért felelős vagy amelyekért nemzetközi felelősséget visel. A deklarációban meg kell határozni a Charta II. része azon cikkelyeit vagy paragrafusait, amelyet a deklarációban megjelölt területek vonatkozásában kötelezően elfogad.

3) A Charta az ezen deklarációban megnevezett területre vagy területekre vonatkozóan a deklaráció főtitkárnál történő letétbe helyezésétől számított 30 nap elteltével lép hatályba.

4) Bármely Szerződő Fél egy későbbi időpontban az Európa Tanács főtitkárához intézett jegyzékben kijelentheti, hogy az ezen cikkely 2. paragrafusával összhangban, egy vagy több terület vonatkozásában, amelyre a Charta kiterjesztésre került, kötelező érvényűnek fogad el bármely olyan cikkelyt vagy paragrafust, amelyet az adott terület vagy területek vonatkozásában még nem fogadtak el. Ezen vállalások ezt követően az eredeti deklaráció szerves részének tekintendők az érintett terület vonatkozásában és ugyanolyan hatállyal bírnak a jegyzék beérkezésétől számított 30 nap elteltével.

5) A főtitkár az ezen cikkellyel összhangban hozzá eljuttatott minden jegyzékről értesíti a többi aláíró kormányt és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet főigazgatóját.

35. cikkely

Aláírás, ratifikálás, hatályba lépés

1) Ez a Charta nyitott az Európa Tanács tagjai által történő aláírásra. A Chartát ratifikálni kell vagy jóvá kell hagyni. A ratifikált vagy jóváhagyó okiratot az Európa Tanács főtitkárnál kell letétbe helyezni.

2) A Charta az ötödik ratifikációs vagy jóváhagyási okirat letétbe helyezését követő 30. nap elteltével lép érvénybe.

3) Bármely azon aláíró kormány tekintetében, amely ezt követően ratifikál, a Charta a ratifikációs vagy jóváhagyó okirat letétbe helyezésétől számított 30. nap elteltével lép hatályba.

4) A főtitkár értesíti az Európa Tanács összes tagját és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet főigazgatóját a Charta hatályba lépéséről, a ratifikáció vagy jóváhagyó Szerződő Felek nevével és az ezt követően letétbe helyezett ratifikációs vagy jóváhagyási okiratokról.

36. cikkely

Módosítások

Az Európa Tanács főtitkárának címezve az Európa Tanács bármely tagja javasolhatja a Charta módosítását. A főtitkár minden ilyen módosítási javaslatot eljuttat az Európa Tanács többi tagállamához, amely javaslatokat aztán a miniszteri tanács áttekinti és véleményezésre a konzultatív közgyűlés elé terjeszti. A miniszteri tanács által jóváhagyott bármely módosítás az azt követő 30. nap elteltével lép hatályba,

hogyan az összes Szerződő Fél tájékoztatta a főtítkárt a módosítás elfogadásáról. A főtítkárnak az Európa Tanács összes tagországát és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet főigazgatóját tájékoztatja ezen módosítások hatályba lépéséről.

37. cikkely

Felmondás

1) Bármely Szerződő Fél csak a Charta hatályba lépésétől számított ötéves periódus végén, vagy az azt követő bármelyik kétéves periódus lejártával és minden esetben a hat hónappal korábban az Európa Tanács főtítkárához intézett feljegyzésben mondhatja fel ezt a Chartát, amely felmondásról a főtítkárnak értesíti a többi felet és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet főigazgatóját. Az ilyen felmondás nem érinti a Charta érvényességét a többi Szerződő Fél vonatkozásában, feltéve, hogy mindenkor legalább 5 ilyen Szerződő Fél van.

2) Bármely Szerződő Fél, a megelőző cikkelyben leírt rendelkezésekkel összhangban, a Charta II. része által elfogadott bármely cikkelyét vagy paragrafusát felmondhatja, feltéve, hogy a Szerződő Felek kötelező cikkelyek és paragrafusok száma soha nem lesz kevesebb az előbbi esetben 10-nél, az utóbbi esetben 45-nél és a cikkelyek és paragrafusok e száma továbbra is magában foglalja a Szerződő Felek által kiválasztott azon cikkelyeket, amelyekre speciális utalás történt a 20. cikkely, 1. paragrafus 1. bekezdésében.

3) Bármely Szerződő Fél felmondhatja a jelen Chartát vagy a Charta II. része bármely cikkelyét vagy paragrafusát az ezen cikkely 1. paragrafusában meghatározott feltételek mellett azokra a területekre vonatkozóan, amelyre a Charta a 34. cikkely 2. paragrafusával összhangban tett deklarációnak megfelelően alkalmazható.

38. cikkely

Függelék

A Charta függeléke annak szerves részét alkotja. Mindezek hitelesítésével, a kellő felhatalmazás alapján az alulírottak e Chartát aláírták.

A főtítkárnak minden aláíró félnek hitelesített példányokat küld meg.

A Szociális Charta függeléke

A Szociális Charta hatóköre a védett személyek vonatkozásában

1) A 12. cikkely 4. paragrafusa és a 13. cikkely 4. paragrafusa sérelme nélkül az 1-es és 17-es cikkelyekkel érintett személyek a külföldieket csak olyan mértékben foglalják magukban, amennyiben azok a többi Szerződő Fél olyan állampolgárai, akik az adott Szerződő Fél területén törvényesen laknak vagy rendszeresen dolgoznak, feltéve, hogy ezen cikkely a 18. és 19. cikkelyek rendelkezései függvényében kerültek értelmezésre. Az értelmezés nem sértheti a hasonló lehetőségeknek a bármely Szerződő Fél részéről az egyéb személyekre történő kiterjesztését.

2) Minden Szerződő Fél, az 1951. július 28-án Genfben aláírt, a menekültek helyzetével kapcsolatos konvencióban definiált menekülteknek, akik törvényesen tartózkodnak területén, garantálja a lehető legkedvezőbb elbánást, és bármely esetben nem kedvezőtlenebbet,

mint amelyet az említett konvencióban elfogadott kötelezettségek vagy az ezen menekültekre vonatkozóan a bármely más létező nemzetközi okmányok tartalmaznak.

Az I. rész 18. paragrafusa és a II. rész 18. cikkely 1. paragrafusa úgy értendő, hogy ezek a rendelkezések nem foglalkoznak a Szerződő Felek területére történő belépéssel és nem befolyásolhatják hátrányosan az 1955. december 13-án Párizsban aláírt, a felépítménnyel foglalkozó európai konvenciót.

II. rész

1. cikkely, 2. paragrafus

Ez a rendelkezés nem úgy magyarázandó, mintha tiltaná vagy elismerné bármelyik szakszervezeti kikötést vagy gyakorlatot.

4. cikkely 4. paragrafus

Ezt a rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy bármely súlyos esetben nem tiltja az azonnali elbocsátást.

6. cikkely 4. paragrafus

Úgy értendő, hogy a Szerződő Felek olyan mértékben, ahogy érintettek, törvénnyel szabályozhatják a sztrájkjogot, feltéve, hogy minden további korlátozást, amely e jogokat érinti, a 31. cikkely szerint igazolni tudnak.

7. cikkely 8. paragrafus

Úgy értendő, hogy a Szerződő Felek az ebben a paragrafusban megkívánt vállalat akkor tehetik meg, ha törvény által biztosítják a vállalat azon szellemét, hogy a 18 éven aluliak nagy többsége nem kerül éjszakai munkában alkalmazásra.

12. cikkely 4. paragrafus

Az „ezen szerződésben lefektetett feltételek alapján” megfogalmazás ezen paragrafus bevezetőjében, többek között, magában foglalja azt, hogy az olyan előnyök tekintetében, amelyek bármely biztosítási hozzájárulás révén egyénileg elérhetőek, a Szerződő Felek megkívánhatják a letelepülés egy előírt időszakának teljesítését, mielőtt ezeket az előnyöket a többi Szerződő Fél állampolgárainak biztosítják.

13. cikkely 4. paragrafus

Azok a kormányok, akik nem részesei a Szociális és Orvosi Segítségnyújtás Európai Konvenciójának, a paragrafusra tekintettel ratifikálhatják a Szociális Chartát, feltéve, hogy a többi Szerződő Fél állampolgárainak is garantálják az említett konvenció rendelkezéseivel összhangban lévő bánásmódot.

19. cikkely 6. paragrafus

E rendelkezés szempontjából a „Külföldi dolgozó családja” kifejezést úgy kell érteni, hogy az legalább a feleséget és a 21 év alatti gyermekeket magába foglalja.

III. rész

Úgy értendő, hogy a Charta nemzetközi jellegű törvényes kötelezettségeket tartalmaz, amelyek alkalmazásának a IV. részben biztosított ellenőrzés az egyedüli kontrollja.

20. cikkely 1. paragrafus

Úgy értendő, hogy a „számozott paragrafus”-ok olyan cikkelyeket is magukban foglalhatnak, amelyek csak 1 paragrafust tartalmaznak.

V. rész**30. cikkely**

A „háború vagy egyéb szükségállapot idején” kifejezés úgy értendő, hogy az a háború fenyegetésének idejét is magában foglalja.